

رویکردهای آموزشی برای حل مشکلات نوشتن (نارسانویسی، وارونه‌نویسی و قرینه نویسی)

ظریفه کوزه گر / مشاور آموزشگاه امید آران و بیدگل

مقدمه

پژوهش حاضر به منظور شناسایی و حل مشکلات نوشتن (نارسانویسی، وارونه نویسی و قرینه نویسی) در دانش آموزان با نیازهای ویژه (اختلال یادگیری) می‌باشد.

اگر ندانید به کجا می‌روید هر راهی شما را اغفال خواهد کرد. این نکته در مورد ناتوانی‌های یادگیری هم، مثل سایر جنبه‌های دیگر زندگی مصداق دارد. وقتی بخواهیم مشکل و مسئله‌ای را بشناسیم که کودک دارای ناتوانی‌های خاص یادگیری با آن مواجه است، ناگزیر به تدارک و کاربرد یک روش علمی هستیم، و برای اینکار ما به تئوری نیاز داریم. آموزش بدون تئوری گام نهادن در راهی است که به هیچ جا منتهی نمی‌شود.

در میان مهارت‌های پایه، نوشتن ملموس‌ترین مهارت نام گرفته است. تفاوت نوشتن با سایر مهارت‌های ارتباطی این است که نوشتن سندی کتبی از خود به جای می‌گذارد. کاستی‌های نوشتن با دست با نام مشکلات دیداری حرکتی (جانسون و مایکل باست، ۱۹۷۷) و نارسانویسی (جوردن، ۱۹۷۷)

خوانده شده است. نوشتن در بین کودکان با صدمات مغزی، کودکان با آسیب‌های خفیف مغزی و کودکان با نارسایی‌های ویژه یادگیری اکثراً دیده می‌شود. اصطلاح دیس گرافی برای کودکانی که علی‌رغم هوش طبیعی بسیار بد خط می‌نویسند بکار می‌رود.

عمل نوشتن در واقع با چند مهارت بسیار مشخص، از جمله توانایی نگهداری موضوع در ذهن، تنظیم موضوع به صورت کلمه‌ها، ترسیم گرافیکی شکل هر حرف و کلمه، بکارگیری صحیح ابزار نوشتن و داشتن حافظه دیداری و حرکتی کافی، سر و کار دارد (لرنر، ۱۹۷۶). بدین ترتیب جای شگفتی نیست که بسیاری از کودکان مبتلا به ناتوانی‌های خاص یادگیری از فعالیت‌های زبان نوشتاری بیزار و تا حد امکان از آن گریزانند. (والاس، جرالند و مک لافلین، جیمز، ۱۳۷۳)

اکثر متخصصان برای نوشتن نقش اساسی قایل هستند. در مواردی که دشواری‌های نوشتنی کودکان آن چنان شدید است که با روش‌های آموزش ویژه قابل اصلاح نیست از ماشین تحریر برای نوشتن استفاده می‌شود.

معمولاً توسط یک نفر آزماینده کار آزموده ارزیابی می‌شود. سه نمونه‌ی نوشتن به دست آمده است: عبارت انشای آزاد راجع به یک موضوع ویژه، عبارت دیکته و رونویسی کردن از مطالب چاپ شده. در انشای آزاد معمولاً به کودک مدت زمان محدودی نظیر پنج دقیقه داده می‌شود. در دو آزمون دیگر، مدت زمانی که کودک صرف آزمون می‌کند، اندازه گیری می‌شود.

در این روش، آزماینده سرعت نوشتن کودک و خوانا بودن نمونه‌ها را ارزیابی می‌کند و آنها را به منظور تعیین نوع مشکلات کودک بررسی می‌نماید. همچنین آزماینده به وضع اندام کودک و روش نگه داشتن مداد یا خودکار او توجه می‌کند. علاوه بر آزمون نوشتن، روان شناس ممکن است آزمون‌های دیگری نظیر آزمون‌های نقاشی و ادراک دیداری را اجرا کند.

اختلال‌های حرکتی یا دیداری احتمالی کودک توسط یک متخصص مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. (سلیکوو، مارک، ۱۳۸۱ ترجمه احمدی، علی اصغر و براتیان، مسعود)

نارسا نویسی

نارسا نویسی باز گوکننده بسیاری از اختلال‌هایی است که وراء آن وجود دارد. کودکانی که دارای مشکل نارسا نویسی هستند قادر به انجام کار آمد اعمال حرکتی مورد نیاز نوشتن یا رو نویسی حروف یا اشکال نمی‌باشند. نمی‌توانند اطلاعات درون داد بیانی را تبدیل به اعمال حرکتی ظریف

کودکان دارای ناتوانی‌های خاص یادگیری از نظر تلفظ و نوشتن نسبت به دوستان عادی خود تفاوت‌هایی دارند. بعضی از محققان مشکلات نوشتن کودکان را با مشکلات خواندن آنها مرتبط می‌دانند. (ادیب سرشکی، نرگس، ۱۳۸۰)

چه موقع مشکل نوشتن کشف می‌شود؟

مشکل نوشتن اغلب در کودکان با مشکل خواندن وجود دارد. مشکل نوشتن در این کودکان ممکن است اول بار زمانی کشف شود که مشکل خواندن ارزیابی می‌شود.

کودکان با مشکل نوشتن اغلب با صرف مدت زمان طولانی برای نوشتن در خانه می‌توانند کار قابل قبولی ارایه دهند. آنها غالباً در بهانه تراشی برای فراموش کردن تکالیف و تأخیرها و حتی وادار کردن دیگران برای نوشتن تکالیفشان بسیار ماهر می‌شوند. با این حال، در دبیرستان سرعت نوشتن مهم تر از آراستگی اش^۱ می‌باشد و در نتیجه مشکل کودک آشکار می‌شود. این امر، اغلب با تنبلی^۲ اشتباه گرفته می‌شود. احتمالاً این اشتباه به این دلیل رخ می‌دهد که نوشتن این کودکان خیلی خسته کننده است و غالباً پس از یک دوره‌ی کوتاه خسته می‌شوند، خیلی مایوس می‌شوند و عاقبت ممکن است از نوشتن امتناع ورزند.

نوشتن چگونه ارزیابی می‌شود؟

نمره گذاری دقیق یک نمونه نوشتن غیرممکن است. در عمل، نمونه‌های نوشتن

معلم با همکاری کار درمانگر باید تکلیف نوشتن حروف را به مراحل تقسیم کند تا کودک بتواند هر مرحله را به طور مجزا تمرین نماید. این شیوه آموزش چند حسی است.

درمانگر به منظور جالب تر شدن نوشتن ممکن است بازی‌ها و مطالب جذابی برای تمرین نوشتن طراحی کند. هنگامی که خط کودک آراسته تر می شود، ممکن است از نامه نگاری به دوستش لذت ببرد یا کلمات آوازه‌ها، داستان‌ها یا لطیفه‌های جالب را رونویسی کند. این تلاش باید مورد ستایش واقع شود. (سلیکو و یتز، مارک، ۱۳۸۱).

انواع مشکلات نوشتن با دست ۱. مهارت‌های پیش از نوشتن:

بسیاری از کودکان نمی‌توانند از مهارت‌های نوشتن با دست بهره بگیرند زیرا چندین مهارت پیش از نوشتن را فرا نگرفته‌اند. درک رابطه‌های بدن، چون بالا و پایین، رو و زیر از جمله مهارت‌های پیش از نوشتن است. بازشناسی و مدل‌برداری از اندازه‌ها و شکل‌های گوناگون، درست گرفتن مداد، وضعیت کاغذ، طرز قرار گرفتن بدن از دیگر مهارت‌های پیش از نوشتن است.

در بسیاری کودکان هماهنگی حرکتی ظریف برای درست نوشتن بحد کافی رشد نکرده است. کمیل (۱۹۷۰) اظهار می‌دارد که شماری از کودکان مبتلا به ناتوانی یادگیری برای رشد عضله‌های ظریف دست و انگشتان فاقد تجربه‌ی کار کردن، چرخاندن، گرفتن،

برون داد نمایند. ممکن است در سایر کار کردهای بینایی- حرکتی دچار ضعف باشند. هیلدرت پیشنهاد می‌کند که برخی از ضعف‌های اساسی که در کار نوشتن کودک موجب اختلال می‌شوند عبارت‌اند از:

۱. بیقراری
۲. خطا در ادراک بصری حروف و کلمات.
- این مشکل طرز درک شدن را متأثر می‌سازد. کودکان با این نقص در نحوه‌ی درک شکل و شکل‌بندی^۳ حروف اختلال دارند. این موضوع به دلیل اختلال چشم‌ها نیست، بلکه به دلیل مشکل در روشی است که مغز پیام‌های منتقل شده از چشم‌ها را تعبیر و تفسیر می‌کند. چنین کودکانی مشکلاتی در آزمون‌های ادراک دیداری نشان می‌دهند. آنها غالباً ساختن حروف را در طریقی بسیار پیچیده و دشوار انجام می‌دهند. این کودکان ممکن است حروف را روی هم^۴ بگذارند، آنها را وارونه بنویسند یا فاصله‌های زیادی^۵ بین حروف بگذارد.
۳. ضعف در مهارت‌های حرکتی
۴. دشواری در نگه داشتن تجارب و تأثیرات بینایی. همچنین ممکن است مشکل کودک تبدیل و انتقال ادراک حس به حس از بینایی به حرکتی باشد.
۵. چپ دستی نیز به نوبه خود مانع دیگری در یادگیری نوشتن محسوب می‌شود.
- ۶- فقر آموزشی و عدم تسلط معلم به شیوه‌های مطلوب به هنگام تعلیم کتابت خود می‌تواند موجب ضعف فراگیر در کسب مهارت نوشتن شود. (فریوار، اکبر و رخشان، فریدون، ۱۳۷۹).

کراوچ (۱۹۷۰) همچنین اظهار می‌دارد که استفاده از میز و صندلی بزرگتر یا کوچکتر از اندازه نیز می‌تواند در مشکلات گوناگون نوشتن با دست مؤثر باشد.

پیشنهاد این است که تمام این مسایل، پیش از نوشتن و قبل از آنکه کودک اقدام به رونویسی و نوشتن زیاد بکند، اصلاح شود.

۲. شکل دادن به حروف :

شکل دادن به حروف گوناگون برای بسیاری از کودکان دارای ناتوانی یادگیری دشواری می‌آفریند. به نظر می‌آید که افزودن، حذف، یا معکوس کردن برخی خط‌های حروف مشکل‌سازد. متداول‌ترین حروفی که معکوس می‌شوند عبارت‌اند از (د-ذ-ض-ع-غ-ل) حروف (با) غالباً وارونه و به جای یکدیگر به کار می‌روند. به طور کلی، حروف از خطوط عمودی، افقی، یا قوس‌دار ساخته می‌شوند. به نظر می‌رسد که کودکان در شکل دادن به حروفی که تنها از خطوط افقی یا عمودی ساخته می‌شوند (مثلاً، الف، ر، د) دشواری کمتری دارند. پیداست که بیشترین دشواری در شکل دادن به حروفی پدیدار می‌شود که خطوط راست و قوس‌دار با یکدیگر ترکیب می‌شوند (برای مثال، ح، ص، ظ) خطوط اصلی شکل‌دهنده اکثر حروف را می‌توان به طور تدریجی به کودک آموزش داد (والاس و کسافمن، ۱۹۷۸) هنگامی که این خطوط آموزش داده شد، سپس باید نحوه‌ی اتصال خطوط اصلی مستقیم و قوس‌دار به آنان آموخته شود.

در دست فشردن، یا فشار آوردن بر اجسام هستند.

از این رو کار کردن با مداد یا ماژیک برای این کودکان نویدکننده و دشوار است. برخی مداد را بیش از حد محکم به دست می‌گیرند، در حالی که برخی دیگر بسیار شل. برخی مداد را مشت می‌کنند و برخی آن را با دو دست می‌گیرند. بسیاری از این کودکان باید چگونگی صحیح به دست گرفتن مداد یا ماژیک را گام به گام آموزش ببینند. ناتوانی نسخه برداری از شکل‌های هندسی واحد، کاستی دیگر پیش از نوشتن است. جوردن (۱۹۷۷) اظهار می‌دارد، یکی از کاستی‌هایی که اغلب هنگام نسخه برداری از اجسام، در این کودکان مشاهده می‌شود تمایل به ترسیم گوشه‌هایی در گوشه دایره، مربع، یا مثلث است. سایر کودکان در هنگام مدل برداری به غلط بخشی را حذف یا بخشی را به آن می‌افزایند. امکان دارد برخی شکل‌ها بیش از حد کوچک یا بیش از حد بزرگ نسخه برداری شود.

از میان عوامل دیگری که امکان دارد در نارسایی‌های نوشتن با دست سهم داشته باشد، از نحوه‌ی قرار گرفتن کاغذ و طرز قرار گرفتن بدن نام برده می‌شود. (کراوچ، ۱۹۷۰؛ جانسون و مایکل باست، ۱۹۶۷). طرز قرار گرفتن بدن برخی از کودکان در نوشتن بگوه نه‌ای است که سر آنان تقریباً به کاغذ چسبیده است. به دلیل چنین وضعی، کاغذ در وضعیت نادرستی قرار می‌گیرد. برخی کودکان کاغذ را با زاویه‌ی بسیار زیادی می‌گذارند،

دیگر بعضی حروف را بقدری نزدیک به حروف دیگر می‌نویسند که خواندن کلمه‌ها مشکل می‌شود.

شماری از کودکان در به خاطر آوردن چگونه نوشتن برخی حروف مشکل دارند. برخی اوقات مشکل این کودکان از پیچیده بودن حروف بخصوص مایه می‌گیرند.

۴. سر هم نویسی:

اشکال چندگانه حروف که در سرهم نویسی دیده می‌شود، برخی اوقات موجب سردرگمی کودک می‌شود. برخی حروف هنگام سرهم نویسی بر حسب این که در کجای کلمه واقع شده باشد، شکل‌شان تغییر می‌کند، و بسیاری حروف سرهم به کل با حروف جدا متفاوتند.

به طور دقیق‌تر، جوردن (۱۹۷۷) اظهار می‌دارد بسیاری کودکان در به خاطر آوردن این که کجا یک حرکت قوس دار یا دایره‌وار را متوقف کنند، چگونه به عقب بچرخند و چگونه خطوط موجود در شکل‌های پیچیده‌ی حروف را به یکدیگر متصل کنند، اشکال دارند. حرکت‌های پیچیده در سر هم نویسی در دشواری این سبک نوشتن تأثیر دارد. افزون بر خطوط عمودی، افقی و قوس دار که در جدا نویسی یافت می‌شود، سبک سر هم نویسی نیازمند حرکت‌های ظریف و دقیقی است که لازمه‌ی آن هماهنگی حرکتی است. برخی کودکان در نوشتن بسیاری از حروف که بالای خط مبنا نوشته می‌شوند، دشواری دارند. در حالی که بسیاری دیگر تنها در حروفی که پایین‌تر از خط مبنا می‌آیند مسأله دارند.

لارسن (۱۹۷۰) بر این باور است که بسیاری حروف از حروف دیگر مشتق شده‌اند. وی اظهار می‌دارد حروفی را که از حرف‌های دیگر مشتق می‌شوند باید در ابتدا آموزش داد حروف (ا، ب، د، ن) از جمله این حروف هستند.

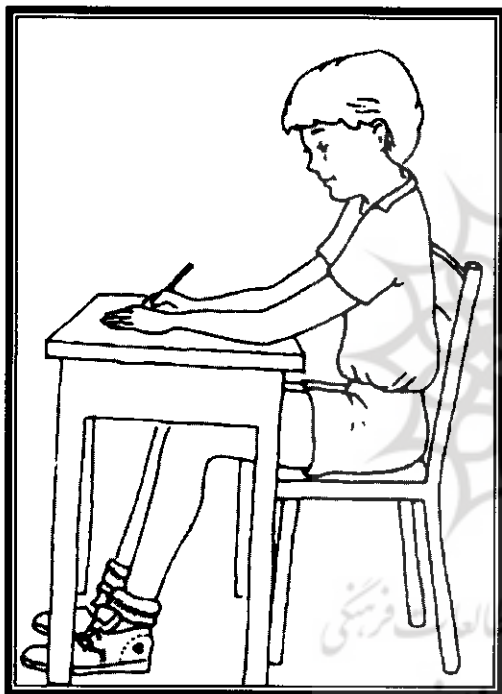
مسأله دیگری که برای بسیاری کودکان وجود دارد، اندازه‌ی حروف گوناگون است. لوئیس و لوئیس (۱۹۶۵) پی بردند که در دست نویسی گروهی از کودکان کلاس اول، متداول‌ترین خطایی که مشاهده می‌شود اندازه‌ی نادرست (بزرگتر یا کوچکتر) حروف است. حروفی که به پایین خط مبنا می‌آیند (ن، ق، ی، و غیره) اغلب در اندازه‌های نادرست نوشته شده است. به نظر می‌آید که بسیاری از مسایل شکل دهی حروف از عدم آمادگی کودک در استفاده از اندازه‌ها و شکل‌های گوناگون مایه گرفته باشد. استفاده از تمرین‌های طولانی و ابزار نامناسب (مداد کوتاه، کاغذ بدون خط و غیره) بی‌تردید عامل دیگری است که باید مورد توجه قرار گیرد.

۳. جدا نویسی:

برخی کودکان علاوه بر مشکلاتی که در شکل دادن به حروف دارند، در جدا نویسی با مسأله عدم رعایت روبه‌رویند. کلمه‌هایی که از روی تخته سیاه نوشته می‌شود اغلب با فاصله‌های نامنظم به روی کاغذ می‌آید. برخی کودکان حروف و کلمه‌ها را با فاصله‌های زیاد از هم می‌نویسند، در حالی که برخی

۳. **حالت:** برای آمادگی نوشتن، کودک باید راحت بر روی صندلی بنشیند. میز او باید ارتفاع مناسب داشته پایه‌هایش ثابت و بی-تحرک باشد پاهای کودک با زمین تماس داشته باشد و بتواند هر دو ساعد خود را روی میز قرار دهد و با دستی که نمی‌نویسد کاغذ را بالا نگه دارد.

تصویر شماره ۱ / وضعیت مطلوب نشستن برای راست دست ها و چپ دست ها

۴. **وضعیت کاغذ:** برای درست نویسی کاغذ بایستی راست و بدون کجی و موازی بالبهی پایین میز تحریر قرار گیرد. برای کمک به کودک برای میزان کردن کاغذ خود به این حالت یک تکه نوار جهت انطباق ضلع فوقانی کاغذ در قسمت بالای میز تحریر چسبانده شود.

حروفی که از یک الگوی حرکتی واحد پیروی می‌کنند باید به صورت گام به گام آموخته شود. سرانجام باید یاد آوری کرد که بسیاری کودکان در مقایسه با دیگران، نمی‌توانند پس از نوشتن حرفی بلافاصله به نوشتن حرف دیگر پردازند.

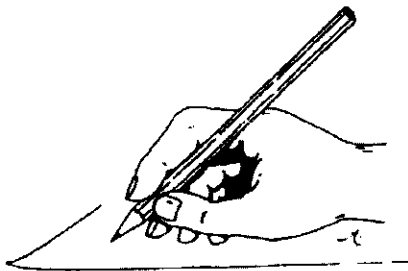
مایکل باست (۱۹۶۷) توصیه می‌کنند که به کودکان مبتلا به مشکل نوشتاری برای خواندن و نوشتن تنها یک شیوه آموخته شود و آنان آن شیوه را به طور کامل فراگیرند. (والاس، جرال و مک لافلین، جمیزا، ۱۳۷۳)

راهبردهای آموزشی برای حل مشکلات نارسا نویسی

۱. **تمرین‌های روی تابلو:** این تمرین‌ها ورزیدگی لازم را پیش از شروع به آموزش نوشتن به وجود می‌آورد. دوایسر، خطوط، اشکال هندسی، حروف و اعداد را می‌توان با حرکات آزاد و گسترده دست و بکارگیری عضلات شانه، بازو، دست‌ها و انگشتان روی تابلو طراحی کرد.

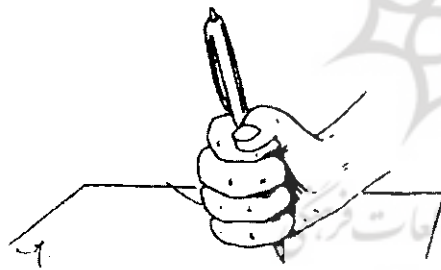
۲. **پرورش حرکات نوشتن با دیگر وسایل:** نقاشی انگشتی، با نوشتن روی سینی خاکستر یا روی طبق ماسه در جهت حرکات مربوط به نوشتن تمرین مطلوبی است. با قلم نقاشی می‌توان برای طراحی اشکال حروف و اعداد استفاده کرد. (رخشان، فریدون و فریار، اکیبر، ۱۳۷۹).

تصویر شماره ۴ / گرفتن مطلوب
مداد به روش «سه پایه ای پویا»

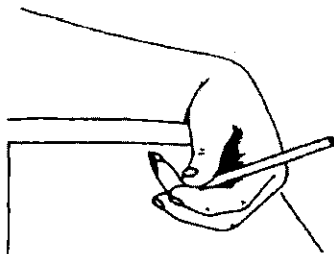

بسیاری از کودکان از لحاظ گرفتن موفقیت آمیز مداد با این روش متفاوت هستند. با این حال گرفتن به روش «خنجری»^۵ (تصویر شماره ۵) و چنگکی^۶ (تصویر شماره ۶) برای چپ دست‌ها نباید به کار رود. معمولاً بهترین وسیله برای نوشتن، نوشتن با مداد HB است. نوشتن با مداد پلاستیکی، نظیر مداد تصویر شماره ۷ سودمند است.

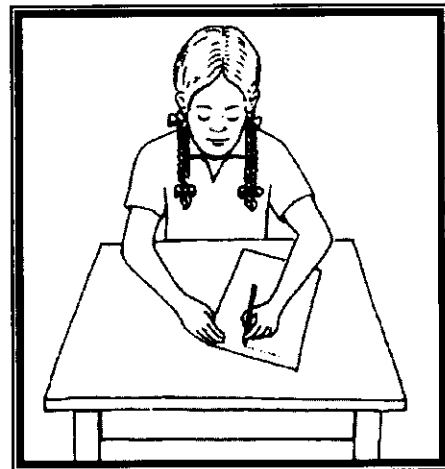
تصویر شماره ۵ / گرفتن مداد به روش «خنجری»

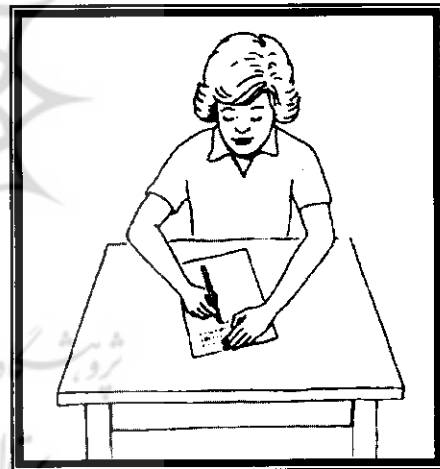
تصویر شماره ۶ / گرفتن مداد به روش «چنگکی»

تصویر شماره ۲ / وضعیت مطلوب
برای شکسته نویسی چپ دست‌ها

تصویر شماره ۳ / وضعیت مطلوب
برای شکسته نویسی راست دست‌ها

۵. گرفتن مداد: مداد را بایستی بین انگشت شست و انگشت وسط قرار داد در حالی که انگشت اشاره روی مداد قرار بگیرد. مداد باید از بالای قسمت تراشیده شده گرفته شود. برای خوب گرفتن مداد دور آن را گل رس گرفت از مدادهای کوتاه نباید استفاده کرد به این علت که درست بکار بردن آن مشکل است.^۷

نازکی قرار دهید از روی اشکال کپی کند. در ابتداء از خطوط مورب و دایره استفاده کند باید خطوط افقی و عمودی و بعد از آن حروف و اعداد را بکار بگیرد. کودک می تواند از مداد رنگی یا مداد زغالی استفاده کنید طلق های شفاف هم سودمند است.

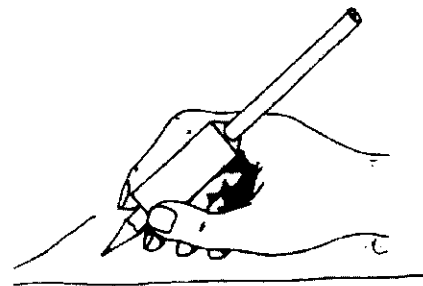
۸. ترسیم بین خطوط: از کودک بخواهید که وسط خطوط متوازی مختلف الشكل، خطوط موازی دیگری رسم کند و این می تواند طرح یک حرف باشد در این صورت گذاشتن علامت فلش و شماره برای نشان دادن جهت و املاء حروف مفید خواهد بود.

۹. نقطه چین: طرح ساده ای را رسم کنید آنگاه فرم نقطه چین همان طرح را نیز در کنار آن رسم کنید. از کودک بخواهید که با آن نقطه ها آن طرح ها را کامل کند.

۱۰. ابتدا با کاغذ بدون خط کار را شروع کنید. سپس از کاغذی که خطوط باز- با فاصله دارد، استفاده کنید. برای نوشتن حروف این کار به کودک کمک می کند تا دستش را برای نوشتن ورزیده کند، مرحله اصلی حروف آموزی با نوشتن می توان از خطوط راهنما که هر کدام رنگ خاصی دارند استفاده کرد. کاغذ معمولی را می توان با رنگ های راهنما در جهت کمک به نوشتن صحیح کودک خط کشی کرد، در واقع ما می توانیم به جای یک خط زمینه از ۵ خط رنگی

گرفتن با مداد پلاستیکی، نظیر مدادی که در تصویر شماره ۷ نشان داده شده است ممکن است سودمند باشد.

تصویر شماره ۷ / گرفتن مداد پلاستیکی

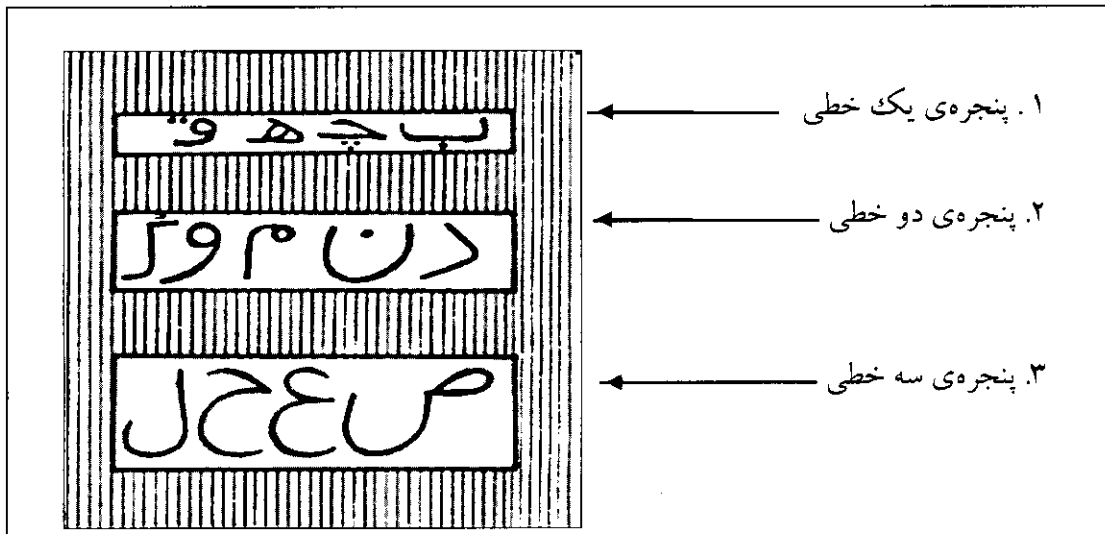
سلیکو ویتز، مارک (۱۳۸۱)

۶. الگوها و قالب ها: اشکال هندسی (مربع- دایره) حروف، اعداد را می توان به صورت الگوهای بریده از مقوا یا پلاستیک ارائه نمود. برای جلوگیری از لغزش الگوها را با گیره به کاغذ محکم کنید. به کودک بگویید که حدود شکل مورد نظر خود را با مداد معمولی و یا مداد رنگی روی کاغذ ترسیم کند، آنگاه الگو را بردارد و بعد بگوید که چه شکلی بوجود آمده است. شکل الگو را از وسط مقوا در آورد.

۷. ترسیم از روی مدل: اشکال پر رنگ را روی یک صفحه کاغذ سفید بعدی روی آن کاغذ

ا پ خ در ش ض ظ غ ف ق ک م ن ل ه ه ه و ی

برف آمد برف آمد آتشی روشن کنیم برف آمد برف آمد جابه ای برتن کنیم

حروف سه خطی: شامل س-ش-ص-ض-چ-ج-ح-خ-ع-غ-ل می‌شود.

۱۲. حروف از ساده به شکل: در آموزش حروف باید آن دسته از حروف که شکل ساده‌تری دارند در ابتدا آموخته شود: صامت‌های بلند و کوتاه (آ-او-ای) زودتر از دیگر حروف آموخته شود تا کودک بتواند ترکیب‌های متعددی با صامت‌ها بسازد. این امر به وضع دشواری‌های املاء نیز کمک می‌کند.

۱۳. راهنمای شفاهی: برخی از کودکان را با ارایه‌ی راهنمایی‌هایی در حرکات مربوط به نوشتن می‌توان یاری نمود. مثلاً با کلماتی نظیر امتداد بده، به طرف بالا، به طرف پایین، بیچان به طرف راست یا پایین....

۱۴. کلمات و جملات: پس از فراگیری نوشتن حرف ساده، باید به آموزش نوشتن کلمه‌ها و جمله‌ها مبادرت شود. هدف از آموختن خط یا نوشتن کمک به کودک در پرورش یک وسیله‌ی ارتباطی مفید است.

۱۵. مهارت‌های حرکتی ظریف: مهارت‌های حرکتی ظریف دست‌ها و انگشتان را در بر می‌گیرد

استفاده و حروف را به روش زیر آموزش دهیم. بزرگترین حسن این روش علاوه بر درست نویسی، یکنواخت نویسی، عادت دادن به نظم و خوشنویسی، به قاعده در آوردن اندازه حروف فارسی در آموزشی آغازین است که این امر با خط زمینه واحد امکان‌پذیر نیست و نمونه آن بدخطی اغلب کودکان ایرانی در دوره ابتدایی است.

۱۱. خطوط معیار: در مورد کودکانی که نیاز بیشتری دارند تا هنگام نوشتن از خط خارج نشوند. بالا و پایین خطوط را می‌توان نوار چسبانید یا می‌توان برای راهنمایی کودک در درست نویسی، اندازه حروف را به صورت پنجره‌هایی بر روی یک صفحه مقوا برید.

حروف یک خطی: حروفی است که تنها در یک واحد مکانی جای می‌گیرند، مانند ب-پ-ت-ث-ر-ز-ژ-ف

حروف دو خطی: شامل آن دسته از حروف می‌شود که دو واحد مکانی را اشغال می‌کنند. مانند: د-ذ-ن-م-ک-گ-و-ی-ط-ظ

۱۰. بیچاندن نخ دور قرقره

۱۱. حمل یک استکان پر از آب، به شکلی که هنگام راه رفتن آب آن نریزد.

۱۲. بازی بولینگ

ب- تمرین‌های روی تخته سیاه:

در تمرین‌های روی تابلو توضیح داده شد. (تمرین شماره‌ی یک) فریار، اکبر و رخشان، فریدون (۱۳۷۹).

اختلال وارونه نویسی و قرینه نویسی:

برخی کودکان به هنگام نوشتن دیکته واژه‌ها را صحیح اما به شکل وارونه یا قرینه می‌نویسند.

وارونه نویسی — قرینه نویسی —

اگر وارونه نویسی در سنین قبل از دبستان صورت گیرد و حتی در کلاس اول دبستان چنانچه زیاد و پی در پی تکرار نشود، امری طبیعی است. اما با گذشت چند ماه از سال تحصیلی حتی در مورد واژه‌هایی که دانش‌آموز در ابتدای سال فرا گرفته است رخ دهد نیاز به ترمیم و درمان دارد. برخی کودکان نمی‌توانند شکل صحیح برخی از حروف (د-ذ-ر-ز-س-ش) را تشخیص دهند. بسیاری از موارد کودکان به علت مشکلات شناسایی چپ و راست یا صرفاً به دلیل این که شکل حرف را به خاطر نمی‌آورند و آن را معکوس یا (وارونه) می‌نویسند.

درمان وارونه نویسی و قرینه نویسی

۱. تن آگاهی: دانش‌آموز باید بتواند اندام‌هایش را بشناسد به این منظور از او می‌خواهیم هر اندامی را که نام می‌بریم با دستش نشان دهد.

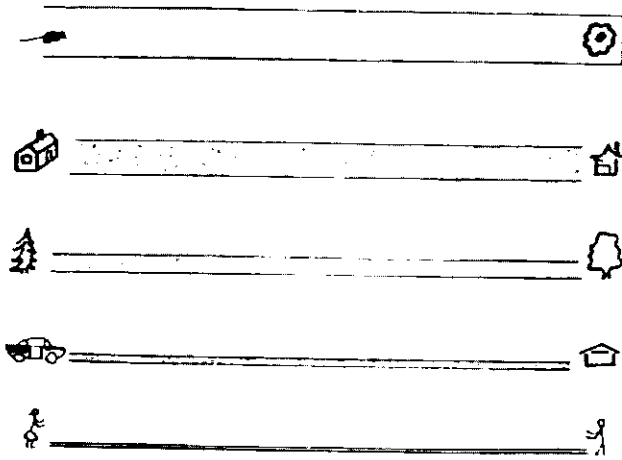
و به فعالیت‌هایی نظیر نوشتن، نقاشی، استفاده از قیچی و گره زدن مربوط می‌شود.

راهبردهای آموزشی حرکات ظریف: الف- تمرین‌های پرتاب کردن و گرفتن:

۱. پرتاب کردن اشیاء به سوی هدف
۲. گرفتن مهارتی است مشکل‌تر از پرتاب کردن
۳. بازی‌هایی با توپ. بسیاری از بازی‌های با توپ به رشد هماهنگی‌های حرکتی کمک می‌کنند.
۴. بازی‌هایی با تیوپ تایر: تیوپ‌های کهنه‌ی اتومبیل‌ها از جمله ابزار مفیدی هستند که می‌توانند در غلتاندن و انداختن و گرفتن مورد استفاده قرار می‌گیرند.

الف- تمرین‌های هماهنگی چشم و دست:

۱. انداختن توپ در حلقه مینی بسکت
۲. تمرین‌های مداد و کاغذ: رنگ آمیزی کتب، کتاب‌هایی با اشکال نبطه چین، کتاب‌های آمادگی بهترین ابزار تمرین‌های مداد و کاغذ برای رشد اعمال حرکتی ظریف و هماهنگی چشم و دست می‌باشند.
۳. کپی طرح‌ها
۴. بند بستن
۵. تیر اندازی با تفنگ‌های پلاستیکی به سوی هدف
۶. بریدن با قیچی
۷. تا کردن کاغذ
۸. بازی با توپ و راکت
۹. انداختن حلقه‌های پلاستیکی دور چوبی که به صورت عمودی قرار گرفته است.

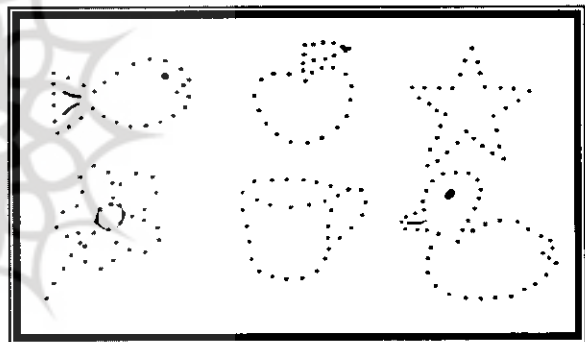
۲. آدمکی از مقوا می‌سازیم به گونه‌ای که اندام‌هایش قابلیت حرکت داشته باشد. سپس گردن و دست‌های آدمک را یک به یک به سمت چپ و راست، بالا، پایین می‌چرخانیم و از او می‌خواهیم که همان حرکت را تقلید کند. با انجام این بازی، کودک مفهوم قرینه را تشخیص داده و قادر خواهد بود بین واژه‌ای که خوانده است واژه‌ای که قرینه یا وارونه آن است، تمیز قایل شود.

یک سری خط‌های موازی با فاصله‌های کم و زیاد رسم می‌کنیم و از دانش آموز می‌خواهیم تا وسط هر دو خط موازی، یک خط راست رسم کند.

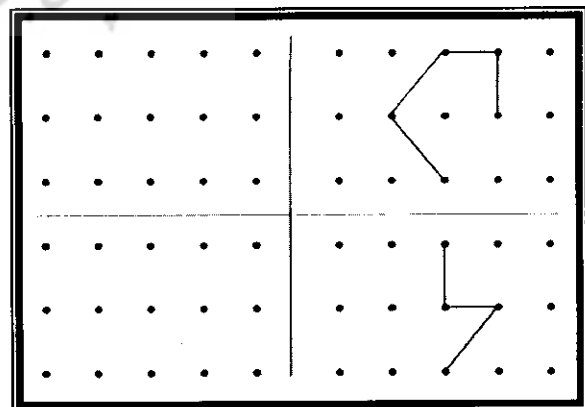
۳. از دانش آموز می‌خواهیم شکل‌های نقطه چین را پر کند.

کدام نوع نوشتن باید آموزش داده شود؟

روان‌ترین نوع نوشتن، شکسته نویسی^۱ است که در آن حروف متصل می‌شوند و خط بین کلمات از روی کاغذ بر داشته می‌شود. با این حال کودکی که نوشتن را تازه آغاز کرده است، معمولاً در یادگیری فوری این نوع نوشتن مشکل زیادی دارد، به این دلیل ابتدا با نوشتن کتابی^{۱۱}، یا نوشتن پیش از شکسته نویسی آموزش داده می‌شود. برای کودکان با مشکل نوشتن شدید بهترین نوع نوشتن آموزش کتابی است، زیرا ساده‌ترین نوع نوشتن است. بعضی از کودکان به ورای این مرحله نمی‌رسند. اگر نوشتن کتابی، خوانا، از لحاظ قانونی قابل قبول و سریع باشد، مشکلی پیش نمی‌آید.

۴. تمرین‌ها یا آزمون فراستیک را در اختیار کودک بگذارید تا انجام دهد.

نوشتن برای کودکانی که چنین حرفی را با یکدیگر اشتباه می‌گیرند، سودمند است. ذکر این نکته حائز اهمیت است که در نوشتن پیش از شکسته نویسی، خطوط اتصال حروف به انتهای حروف و نه به ابتدای حروف افزوده می‌شوند. این امر به خاطر آن است که طریقی یک خط اتصال به آغاز یک حرف متصل می‌شوند توسط حرفی که بر آن مقدم می‌شود، تعیین می‌گردد به کودک باید آموخته شود که خط اتصال به حرفی که پیش از آن آید، متعلق است. (سلیکوویتز، مارک، ۱۳۸۱)

به کودکانی که مشکل نوشتاری آنها بسیار شدید نیست، غالباً به جای نوشتن کتابی، نوشتن پیش از شکسته نویسی آموزش داده شود. در نوشتن پیش از شکسته نویسی، بسیاری از حروف به خطوط خمیده^{۱۲} (خطوط اتصال^{۱۳}) منتهی می‌شوند. این موضوع سبب می‌شود که کودکان بعداً در شکسته نویسی آسان‌تر پیشرفت کنند. مزیت دیگر این نوع نوشتن در قیاس با نوشتن کتابی در این است که خطوط اتصال سبب می‌شوند که کودک آسان‌تر بین حروف مشابه تمیز قایل شود. این

زیر نویس‌ها:

1. neatness	6. crouthc	10. cursive
2. laziness	7. dynamic	11. Manual writing
3. configuration	8. dagger grip	12. curved
4. superimpose	9. hook	13. ligatures

منابع:

- فریار، اکبر. رخشان، فریدون (۱۳۷۹) ناتوانی یادگیری. تهران، انتشارات نیما
- تبریزی، مصطفی (۱۳۸۳) درمان اختلالات دیکته نویسی. تهران، انتشارات فراوان
- سیف نراقی، مریم. نادری، عزت‌الله (۱۳۷۴) اختلالات یادگیری. تهران، انتشارات امیرکبیر
- والاس، جرالده. مک‌لافلین، جمیزا. ناتوانی یادگیری و ویژگی‌های آن، ترجمه تقی منشی طوسی (۱۳۷۳). مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی
- ادیب سرشکی نرگس، (۱۳۸۰) کودکان استثنایی (خانواده و مشاوره). انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
- ویتز سلیکو، مارک. اختلال در خواندن و سایر مشکلات یادگیری. ترجمه احمدی، علی اصغر و براتیان، مسعود (۱۳۸۱). انتشارات انجمن اولیا و مربیان